

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 7.

V Ljubljani 15. aprila 1888.

Letnik 1.

Kaj je najpotrebneje?

Korist sadjarstva je menda vsakemu jasna. Rekel sem v članku: „Kmetu pomoči!“ da bode kmet s sadjem lahko pokrtil najmanj $\frac{1}{3}$ svojih stroškov. Rekel sem pa tudi, da naš kmet potrebuje hitre pomoči, zato pa ne smemo s šolskim vrtom in drevesnico začetih prav po tistih „notah“, katere imamo zapisane v toliko idejalno nadahnenih knjigah in spisih o šolskih vrteh. Zdaj je še čas. Najkrajša pot do zaželenega smotra bi bila ta: Učitelj-vodja nagovori župana ali predsednika krajnega šolskega sveta,* naj soseska kupi na pr. 6 arov dobre zemlje pri šoli ali vsaj blizu nje. (Ogradili jo bodo še do jeseni, da ne bode mogel zajec vhajati.)

To zemljo je potem treba rigolovati vsaj 5 dni in tudi pregnojiti sè starim gnojem, če je slaba. Potem naj se urežejo pota po dobro premišljenem načrtu**). Dalje naj vodja naroči 500 hruševih in 500 jabolčnih enoletnih divjakov najboljše vrste (1. Auswahl), 50 kuten in 50 Ivančkov (Dousin), na katere bode cepil pritlikavce, in za jabolčne divjake 300 cepičev zimske zlate parmene (ali poletuje zlate rejnete, ki je še trpežnejša) in 300 cepičev normanske moštнице. Za kutne naj pa naroči po dvojce cepičev teh le hrušek, ki se imenujejo: 1.) Dilova (Diels Butterbirne), 2.) Carska (Weisse Herbstbutterbirne), 3.) Zimska dekanka (Winterdechantsbirne), 4. Esperenova gosposka (Esperens Herrenbirne), 5.) Geler-tova (Hardys Butterbirne), 6.) General Totleben, 7.) Hardenpontova (Kronprince Ferdinand), 8.) Mila Lujiza, (Gute Luise von Avranches).

Za Ivančke naj pa naroči po dva cepiča teh le jabolk:

1.) B. z. kalvil (Weisser Winter-Calwill), 2.) Ananas rejneta, 3.) Car Aleksander, 4.) Landsberška rejneta, 5.) Oberdikova rejneta. 6.) Osnabriška rejneta, 7.) Pariški rambur (Canada rejneta) in 8.) Tafelček (Weisser Winter-Taffet-Apfel).***) Kadar je vse to dobil, mora v drugi polovici marejja kopulirati ali sedlati: potem pa prvo leto ž njimi ravnati, kakor uči g. vodja R. Dolenc v svojem „Sadjarstvu“.

Opozoriti pa moram častite tovariše, naj vseh teh del ne opravljajo z učenci. Sami cepite in sadite! A če Vam primanjkuje časa, pa naučite nekoliko doraslih in razumnih mladeničev, da zvrše to delo. Res se kaj lepo čita po raznih knjigah, kako na pr. učenci 3. in 4. razreda cepijo, sade in delajo še Bog ve kaj vse po vrtu. Vsak ima baje svojo gredico v oskrbi, in učitelj jih

*) Kdor izmed teh te potrebe in koristi ne vidi, ni vreden te časti.

***) Če ga dotični vodja sam ne zna narediti, naj se obrne do g. urednika tega lista.

****) Vse to se dobi pri Klenert in Geiger-ji v Gradci, dotični ceniki se dobe za-
stoj in franko, če se naroče z dopisnico.

lepo nadzoruje pri delu. A verjemite: to so večinoma le lepe fraze, a dejanja je zelo malo. Pomisliti je treba, da učitelj za take igre z otroki nima časa. Pet do šest ur ima šole na dan. Po zimi in spomladi, kadar je največ dela v drevesnici, je pa dan tako kratek, da otroci komaj dobajajo v pravem času v šolo. Kedaj jih bode torej učil cepiti, saditi in pa tistega „Kehrovega“ reda v delu, ki se tako lepo čita v omenjenih spisanih in prepisanih knjigah?! Mari mislite, da za tak pouk zadostuje ena, dve, pet ali pa deset ur samo?! O — motite se, če mislite tako! Poznam ljudi, ki so velikokrat z veseljem cepili in sadili po dobrem navodu. In postarali so se, a vestno in pravilno pa vendar le še ne znajo cepiti in saditi. Dalje moramo v čišlih imeti otročjo brezvestnost. 6 metrov od učencev sem stal, ko so sadili cepljena drevesa. A ker nisem mogel vsakemu na prste gledati, sadili so jih nekaj tako, da so bile korenine kvišku prikrivljene, a ne v zemljo. To sem opazil seveda šele, ko sem presajal dotična drevesca. Čudil sem se, da so se sploh prijela.

In tisti učenci niso bili niti slabi niti premalo poučeni. Eden izmed njih (ki je pa sadil najbolj brezvestno) bil je za svoja leta najboljši otrok, kar jih poznam do danes. Kdo bode otrokom v greh štel to brezvestnost?! Otrok se rajši igra nego resno dela, osobito, če se je utrudil že v šoli. „Pa delaj s ponavljajočimi učenci!“ slišim ugovarjati. S petimi ali desetimi bi se za silo res dalo kaj storiti. Toda več nego deset učencev si ne upam dostojno nadzorovati pri tem delu. A ko so pa delali dobro uro, zopet so — otroci. Igrali bi se radi. In tedaj je najbolje, da se z delom neha. A če bom cepil tako počasi, kedaj bomo pa pocepili 200 do 300 dreves? Kedaj jih bomo pa posadili?

To so stvari, katere priporočam častitim tovarišem v resno razmišljanje. Poleg vsega tega pa bi moral vsak otrok imeti še oster nož za cepljenje? Kdo mu ga bode kupil, ker stane 1·2 gld. do 1·5 gld.? Pa beremo po taeih knjigah tudi, da morajo učenci voziti gnoj na grede, prekopavati jih i. t. d. A vprašam zopet: kedaj? Morebiti popoldne po šoli, ko vsak učitelj že komaj čaka, da se mu malo ušesa ohlade, a vsak oče, da mu sin pride pomagat, in mati, da hči pride zibat?! In kjer je poludnevni pouk: Ali bodo dopoldunjski otroci čez poludne ostajali in sami delali, ker mora učitelj učiti popoldunjske?! Morebiti ob četrtkih? Kedaj bi bilo vse delo dovršeno?! Kako pa moremo 11 do 12letnega dečka siliti na delo pri šoli, če ga oče pri svojem nujno potrebuje?! Poznam poštene kmete, ki pa včasih nimajo toliko, da bi plačali dninarja. Tak deček mu torej dnino prihrani, a tudi doma navadno zanesljiveje dela nego tuj dninar. S siljenjem k delu pri šoli bi torej tej in pa dobri stvari odtegnili marsikaterega prijatelja.

Recimo pa, da bi se dalo vse navedeno delo še nekako povoljno rešiti, vendar nam ostane še to, da otroci ne cepijo zanesljivo, in bi se torej pol cepitve ne sponeslo. In ti kmet! pa potrpi še eno leto, da se druga cepitev sponese. Na ta način delamo dve leti namesto enega. A ker kmet ne more lahko čakati, zato pravim: „Kdor hitro da, dvakrat da.“ Zasadimo drevesnice za začetek makari obilnejše, nego veli načrt, in cepijo naj taki, ki znajo in so vestni delavci. Otroci naj pa gledajo in se vadijo z leskovimi in vrbovimi šibami cepiti. Bode že še tudi čas prišel za nje, da se bodo po drevesnici in vrtu obračali, kolikor bode spodobno. Kmetu pa ne obečajmo pomoči do sodnega dne!

Janko Žirovnik.

Zelena.

Nobena druga zelenjadna rastlina ne zahteva toliko vlage, kolikor zelena; koder je manjka, ostanejo gomolje majhne in pohabljene. Najvlažnejši prostor na

vrtu ugaja zeleni, ako ga le dovolj zrahljamo in pognojimo. Rahljanje, gnojenje in škropljenje so torej glavni pogoji uspešnega pridelovanja zelene.

Zeleno sejemo ob začetku meseca februarja na gorko leho, ako je pa nimamo, pa v plitev zabojček, katerega pokrijemo s steklom zategadelj, da moremo vlago ravnati. Seme vzkali šele čez nekaj tednov. Kadar so rastlinice naredile četrti list, presadi jih na gorki lehi na drugo mesto, ako jih pa imaš v zaboji, presadi jih v drug tak zaboj. Sejalni zaboj moraš seveda imeti na gorkem, na pr. na izbenem oknu. Tako delaj, ako hočeš imeti zgodnjo zeleno.

Na prostem moreš zeleno sejati, kadar sneg izkopni, in se zemlja od-taja. Na prostem sej zeleno prav plitvo, poteptaj posejano gredo z deščico in jo pridno škropi ob suhem vremenu.

Ob začetku maja sadi zeleno na grede po 40 cm narazen v vrste, ki so tudi po toliko široke. Navadno sadijo zeleno blizu vodnjakov, da imajo vodo takoj pri roki.

Z zeleno ob enem moreš saditi na gredo tudi salato, katera je uže porabljena dotle, kadar zelena potrebuje ves prostor. Po leti zeleno večkrat okoplji, ob deževnem vremenu jo zalivaj z gnojnico, in kadar se so naredile precej debele gomolje, tedaj jim potrgaj nekaj gorenjih korenin. Zadnje delo opraviš, ako s prsti odgrebeš okoli rastline površno zemljo ter z roko potrgaš vrhne korenine, le glej, da iz zemlje ne izpuliš rastline. Proti koncu meseca oktobra ali ob začetku meseca novembra poruj zeleno, potrgaj ji vse drobne korenine in tudi listje, razen štirih do petih srčnih listov ne. Tako osnaženo zeleno shrani med pesek v klet, ki bodi toliko gorka, da ne zmrzuje v njej.

Podoba 26.

Ribez in agraz.

Ribez (Ivanovo grozdičje) in agraz (bodeče grozdičje) uspevata sicer v vsaki legi in v vsaki zemlji, vendar sta najplodnejša in dajata najlepši sad v prosti legi in v dobri zemlji. Vzgoja in strelžba je obema enaka.

Drevesce ali grm moreš tema rastlinama vzgojiti iz semena ali pa iz potaknencev. Iz semena vzgojiš tako rastlino, ako vzameš največe in najlepše plodove; nekaj časa naj bodo na zračnem kraju, potem jih pa zmečkaj ter s spiranjem loči seme od plodovega mesa. Seme vsej jeseni, spomladi pa presadi vzrasle rastline po 60 cm narazen, in sicer tedaj, kadar so uže primerno močne. V tretjem letu uže rode take rastline.

Hitrejša je vzgoja s potaknenci. Za potaknence vzemi do 30 cm dolge poganjke prejšnjega leta in jih kakih 5 cm globoko vsadi. Pritisni dobro zemljo okoli potaknencev ter glej, da imajo senco in vlago. Potaknenci naj bodo kakih 10 cm narazen posajeni. Kadar so naredili korenine, presadi jih pa tjakaj, kjer jih hočeš imeti. Vsako leto treba starejšim rastlinam porezati spomladi ves nepotrební les, ostalega pa nekoliko prikrajšati. Kadar postanejo rastline starikave, tedaj pa jim je močno vzkrajšati vse veje in mladike.

Prav lepa visokodebelna drevesca ribezova in agrazova, kakeršna kažeta podobi 27. in 28., moreš vzgojiti, ako jih cepiš na primerno dolge podloge od

Podoba 27.

Podoba. 28.

pravega zlatega ribeza (*Ribes aureum*). Cepiti jih moraš spomladi in sicer v stranski razklad, o katerem hočemo ob priliki pisati.

Kompost in gnojnica sta dobro gnojilo ribezu kakor tudi agrazu.

Raznotere vrtnarske reči.

Kako se krompir, sadje i. t. d. obvaruje gnilobe? O tem je brati v „Wiener Landw. Ztg.“ to le: Prav izdaten in dober kup pripomoček, s katerim se po kletih in po podih krompir, grozdje, jabolka in hruške obvarujejo gnilobe, je to, da se dotični prostori, predno se sadje potrže in krompir pospravi, nekoliko dni dobro z žveplnim parom napolnjujejo. V ta namen naj se vse odprtine, luknje in raze dobro zamaše in vsaj s slamo zataknejo, v shrambe pa naj se postavi posoda, v kateri se užge za 100 kub. metrov prostora 30 do 40 gramov žvepla. Nato naj se tudi vrata skrbno zapro, in prostor naj ostane nekoliko dni zaprt.

To delo naj se nekatere kratki ponovi, kadar se krompir dobro osušen pospravi, grozdje na niti narobe povesi, in jabolka in hruške tako na police položijo, da se sad sadu ne dotika. Med enim in drugim žveplanjem naj se pa prostor prezračí. — Če tako ravnamo, gotovo se pospravljenega zdravega krompirja in sadja gniloba ne loti, užge gnili deli krompirja in grozdja se pa posuše; posamezna gnila jabolka in hruške segnijo sicer do konca, a gniloba ne preide na zdravo sadje.

Založba c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pirc.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.